

A numerikus előrejelző modellek fejlesztése és alkalmazása az Országos Meteorológiai Szolgálatnál

HORÁNYI ANDRÁS

Országos Meteorológiai Szolgálat

TARTALOM

- A numerikus modellezés alapjai
- Kategorikus és valószínűségi előrejelzések
- Egységes időjárási és éghajlati előrejelző rendszer
- Összefoglalás, kitekintés

A NUMERIKUS MODELLEZÉS ALAPJAI

NUMERIKUS PROGNOZTIKA ALAPJAI

- A légkör hidro-termodinamikai (primitív) egyenleteinek (parciális differenciálegyenletek) megoldására alkotott **matematikai modellek** megoldása
- Vegyes feladat (**kezdeti- és határfeltételek** megadása szükséges)
- Folytonos egyenletek közelítései (a légkör vastagságának elhanyagolása a Föld sugarához képest, gömbi közelítés, kvázi-**hidrosztatikus** közelítés, stb.)
- Közelítő megoldás (**diszkretizáció** + numerikus sémák)

A LÉGKÖR HIDRO-TERMODINAMIKAI EGYENLETRENDSZERE

Mozgásegyenletek (Newton II. törvénye):

$$\frac{d\bar{v}}{dt} = -\frac{1}{\rho} \nabla p + \bar{g} - 2\bar{\Omega} \times \bar{v} + \bar{F} + \bar{S}$$

Kontinuitási egyenlet (tömeg megmaradás):

$$\frac{d\rho}{dt} = \rho \cdot \operatorname{div} \bar{v}$$

Termodinamika I. főtétele (energia megmaradás):

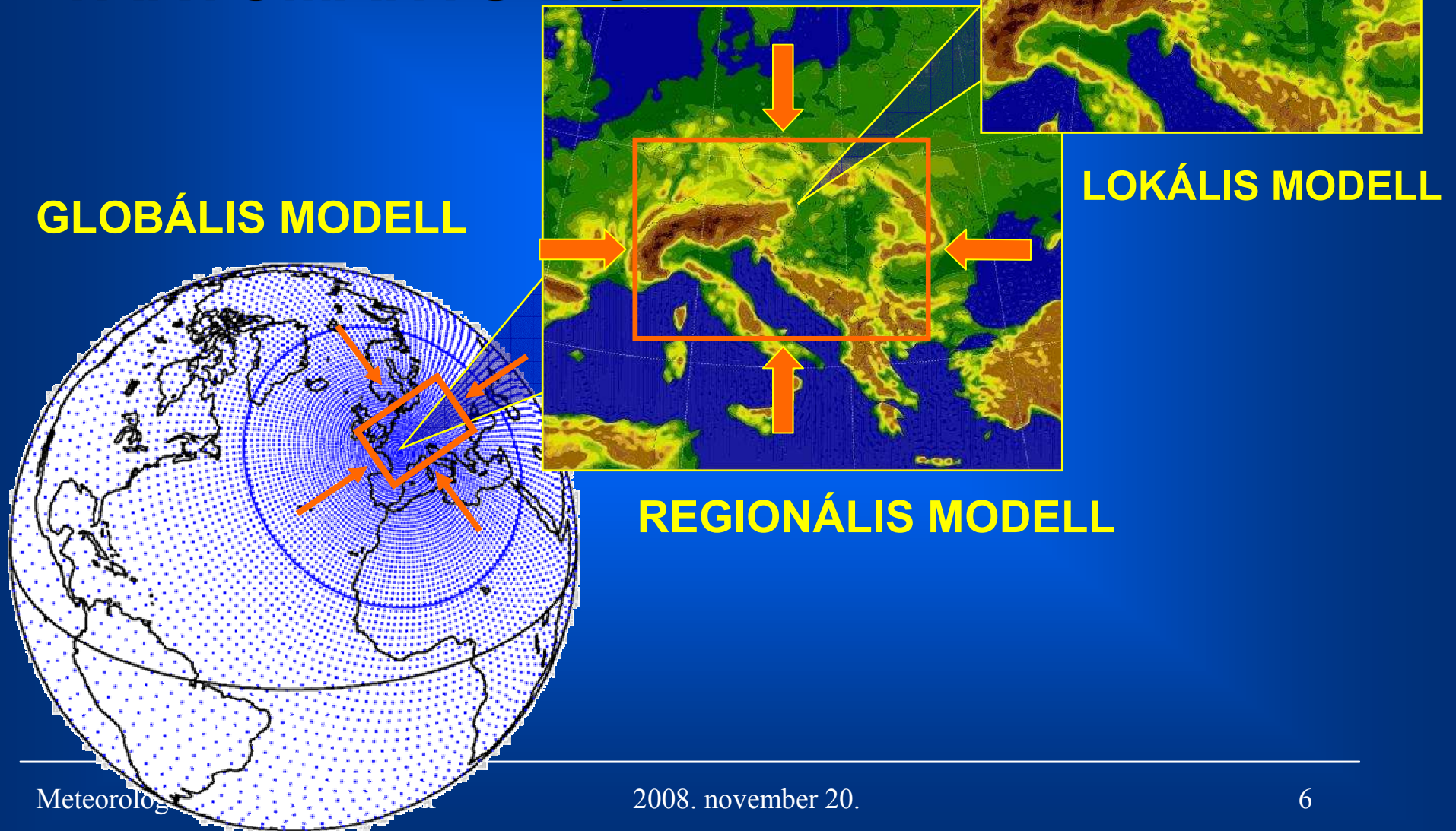
$$\frac{dQ}{dt} = c_p \frac{dT}{dt} - \alpha \frac{dp}{dt}$$

Nedvesség kontinuitási egyenlet (nedvesség megmaradás):

$$\frac{dq}{dt} = -\frac{1}{\rho} \cdot M$$

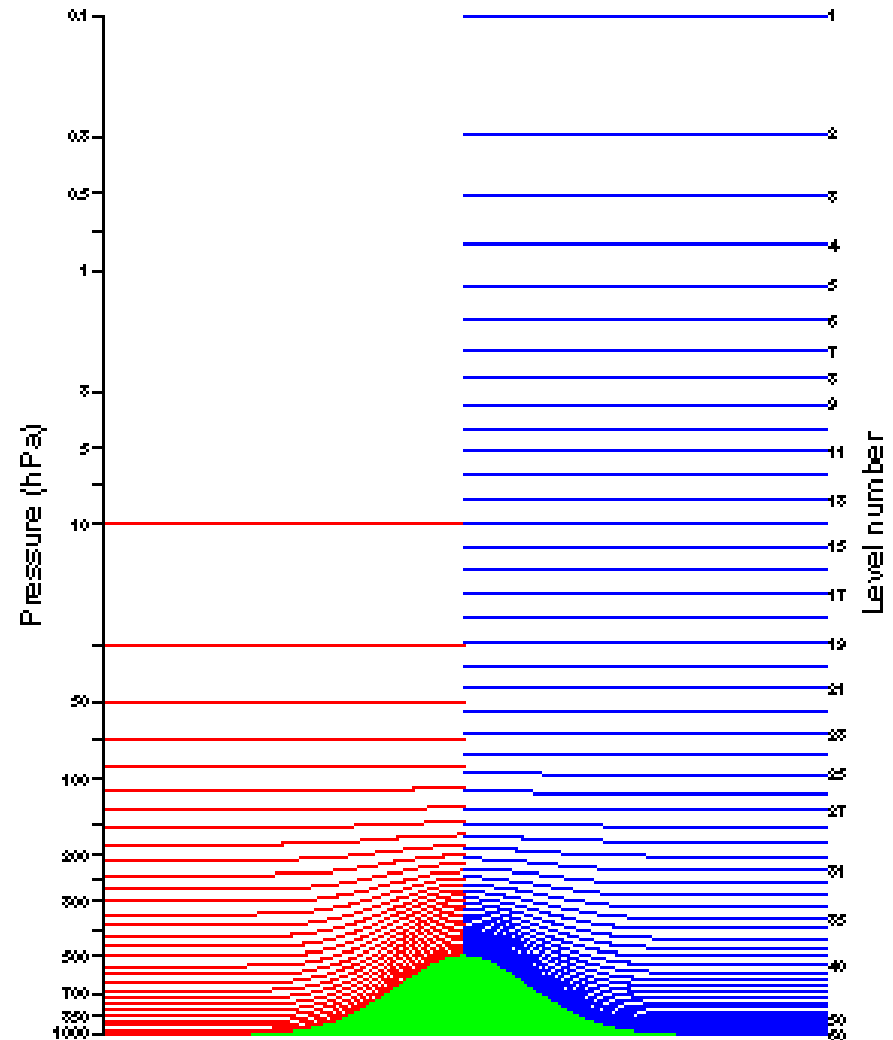
➡ NEM-LINEÁRIS PARCIÁLIS DIFFERENCIÁL-EGYENLET RENDSZER
(NINCS ANALITIKUS MEGOLDÁS)

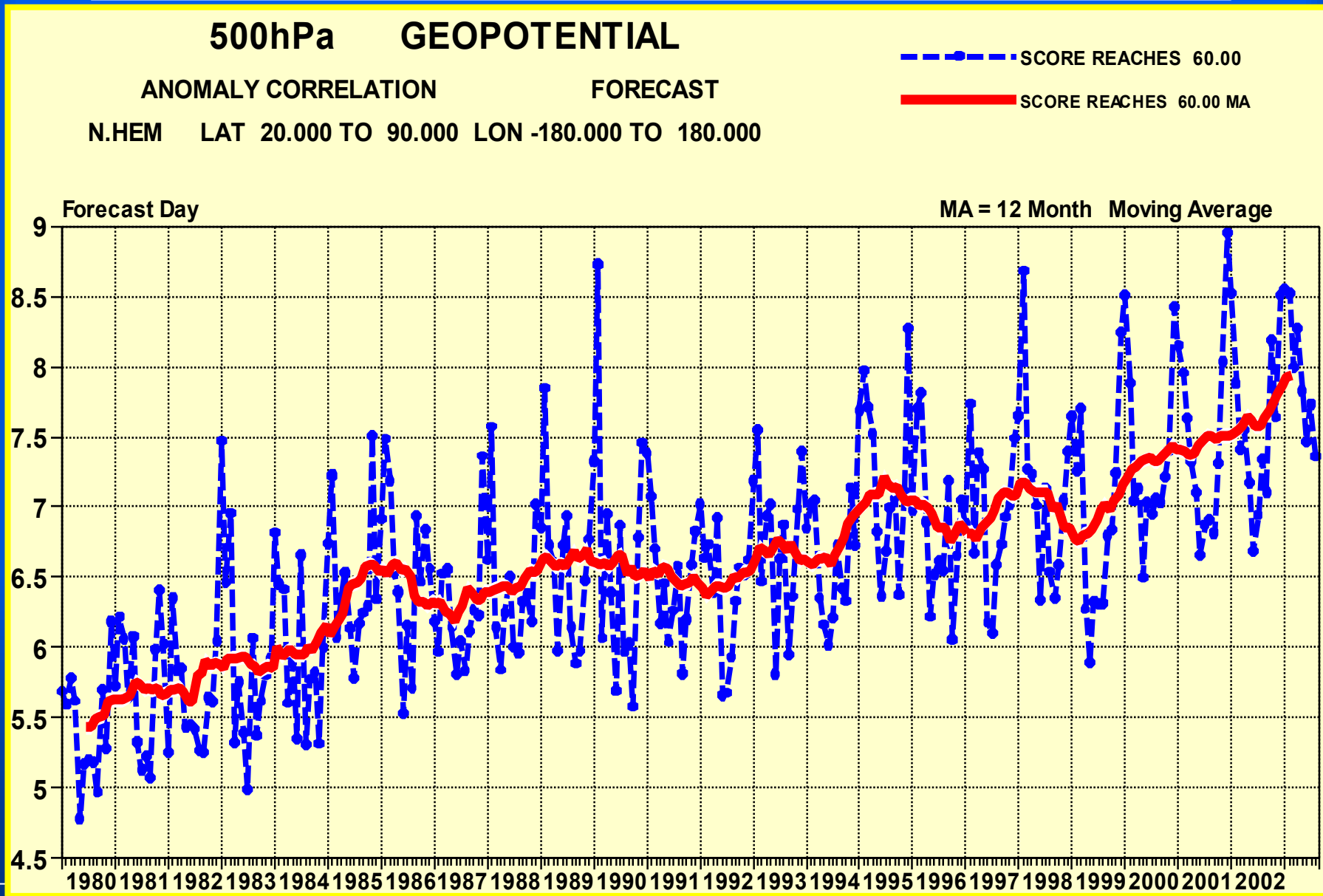
BEÁGYAZOTT KORLÁTOS TARTOMÁNYÚ MODELLEK

VE

EK)

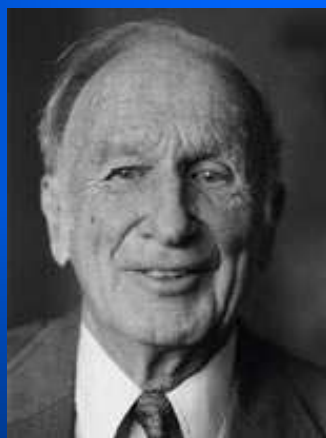
KATEGORIKUS ÉS VALÓSZÍNŰSÉGI ELŐREJELZÉSEK

A FEJLŐDÉS FŐ IRÁNYAI

- A számítástechnika fejlődésével egyre nagyobb térbeli felbontás alkalmazása
- A folytonos egyenletekben meglevő közelítések számának csökkentése (pl. nem-hidrosztatikus modellek)
- Egyre tökéletesebb numerikus sémák
- A modellek egyes részeinek fejlesztése (adatasszimiláció, fizikai parametrizációs eljárások, oldalsó határfeltételek stb.)
- A kategorikus (determinisztikus) előrejelzések kiegészítése valószínűségi információkkal

VALÓSZÍNŰSÉGI ELŐREJELZÉSEK: ENSEMBLE (EGYÜTTES) MÓDSZER (ELMÉLET)

- Egy előrejelzés akkor és csak akkor teljes, ha hozzá tudunk rendelni megbízhatósági mutatókat (beválási valószínűségeket)
- A légkör bonyolult nem-lineáris (kaotikus) rendszer, amely nagyfokú érzékenységet mutat a kiindulási állapotaira („a braziliai pillangó és a texasi tornádó kapcsolata”)

**In memoriam
Edward Lorenz
1917- 2008**

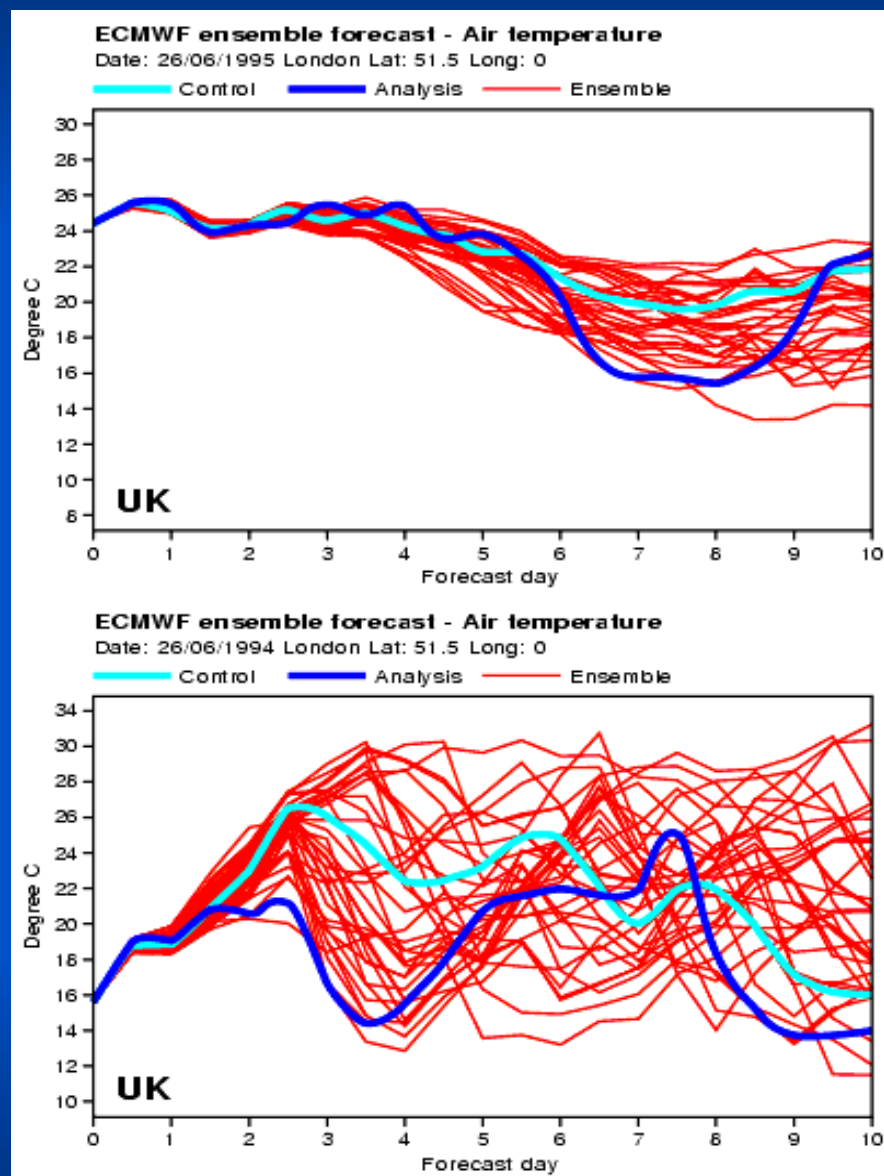
VALÓSZÍNŰSÉGI ELŐREJELZÉSEK: ENSEMBLE (EGYÜTTES) MÓDSZER (GYAKORLAT)

- A kezdeti feltételekben meglevő bizonytalanság figyelembe vétele → több egyformán lehetséges kiindulási feltétel → több előrejelzés (előrejelzések együttese)

Megjegyzés: más „bizonytalanságok” is számszerűsíthetők (pl. modellek felírása, fizikai parametrizációs eljárások, alsó határfeltételek stb.)

- Az így kapott eredmények együttes vizsgálata
  - Ha az előrejelzések hasonlóak → nagyobb megbízhatóság
  - Ha az előrejelzések nagyon eltérnek egymástól → nagyobb bizonytalanság (az előrejelezhetőség kisebb)

A numerikus előrejelző modellek fejlesztése és alkalmazása az Országos Meteorológiai Szolgálatnál

***EGYSÉGES IDŐJÁRÁSI
ÉS ÉGHAJLATI
ELŐREJELZŐ RENDSZER***

EGYSÉGES ÉS KONZISZTENS ELŐREJELZŐ RENDSZER SAJÁTOSSÁGAI

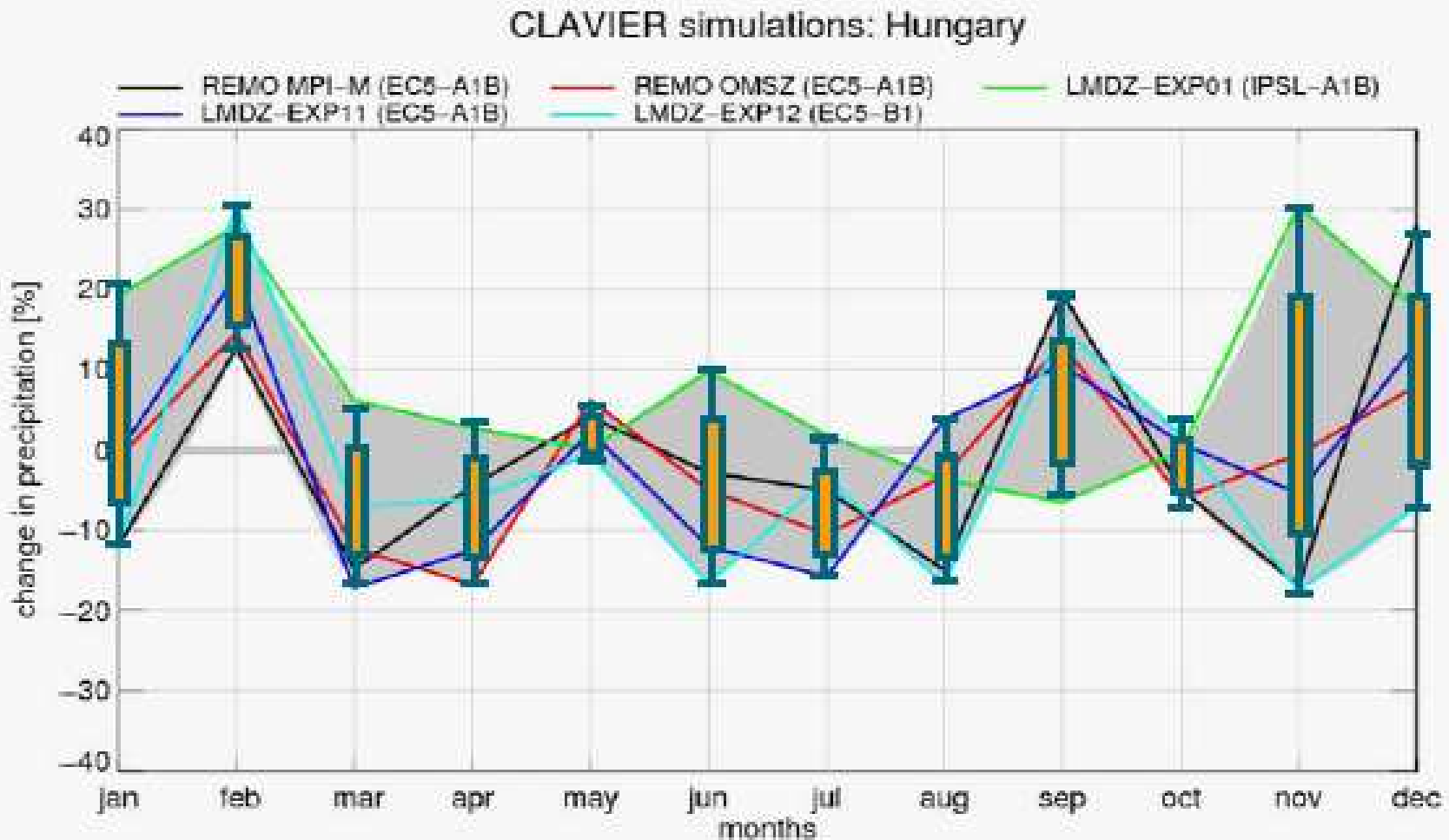
- A modellek közötti és modellen belüli kapcsolódási pontok (konzisztencia) biztosítása
  - Oldalsó határfeltételeken keresztül
  - Fizikai és dinamikai konzisztencia a „meghajtó” és a „meghajtott” modellek között
  - Adatasszimiláció és együttes (ensemble) előrejelzések között
  - Adatasszimiláció és a fizikai parametrizációk között
  - Egységes, könnyen fenntartható modell számítógépes kódrendszer
- Lehetőség valószínűségi előrejelzések készítésére (minél több bizonytalanság számszerűsítése: kezdeti feltételek, különböző modellek)

AZ EGYSÉGES ELŐREJELZŐ RENDSZER ELEMEI

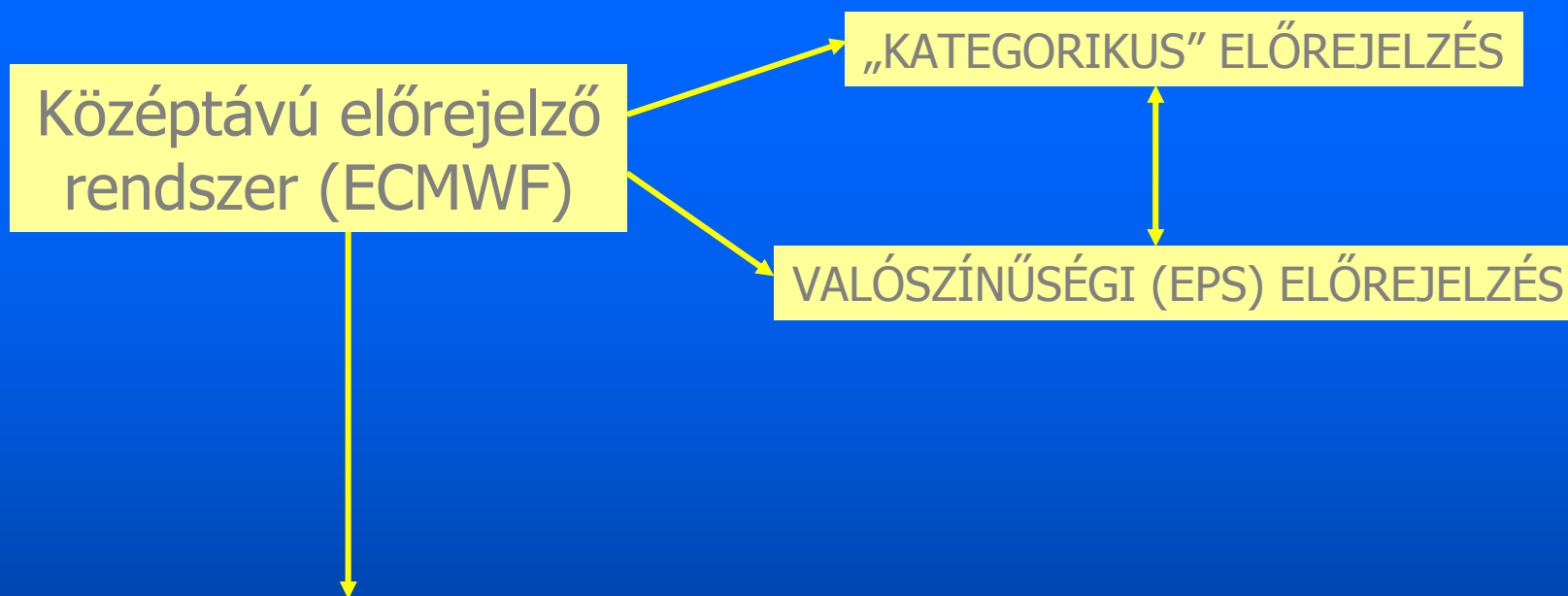
	Éghajlati skála	Szezonális, középtáv	Rövidtáv	Ultra- rövidtáv
Elsődleges modell	ALADIN-Climate	ECMWF:IFS	ALADIN	AROME
Kiegészítő modell	REMO	---	---	---
Ensemble komponens	Multi-modell	ECMWF EPS	ALADIN EPS	---
Tipikus felbontás és időtáv	10-25 km 2021-2050, 2071-2100 (30 év)	25 km 10 napig 80 km 15 napig (EPS: 50 km)	8 km (EPS: 12 km), 2 nap	2-3 km 24 óra
Oldalsó határfeltételek	ARPEGE-Climat ECHAM5	---	ECMWF: IFS (ARPEGE EPS: PEARP)	ALADIN
Megjegyzés	ELTE: PRECIS és RegCM modellek	---	ALARO	---

AZ EGYSÉGES ELŐREJELZŐ RENDSZER ELEMEI: ÉGHAJLATI SZEGMENS (BUDAPEST, ALKALMANKÉNT; MULTI-MODELL KIÉRTÉKELÉS)

AZ EGYSÉGES ELŐREJELZŐ RENDSZER ELEMEL: KÖZÉPTÁVÚ SZEGMENS (READING, NAPONTA KÉTSZER)

**VESZÉLYT HORDOZÓ JELENSÉGEK KORAI FELISMERÉSE
(3-5 nappal az esemény várható bekövetkezése előtt)**

ECMWF
határfeltételek

ES ELŐREJELZŐ RENDSZER RÖVIDTÁVÚ SZEGMENS (BUDAPEST, NAPONTA NÉGYSZER)

Rövidtávú előrejelző
rendszer (ALADIN)

„KATEGORIKUS” ELŐREJELZÉS

ETKF

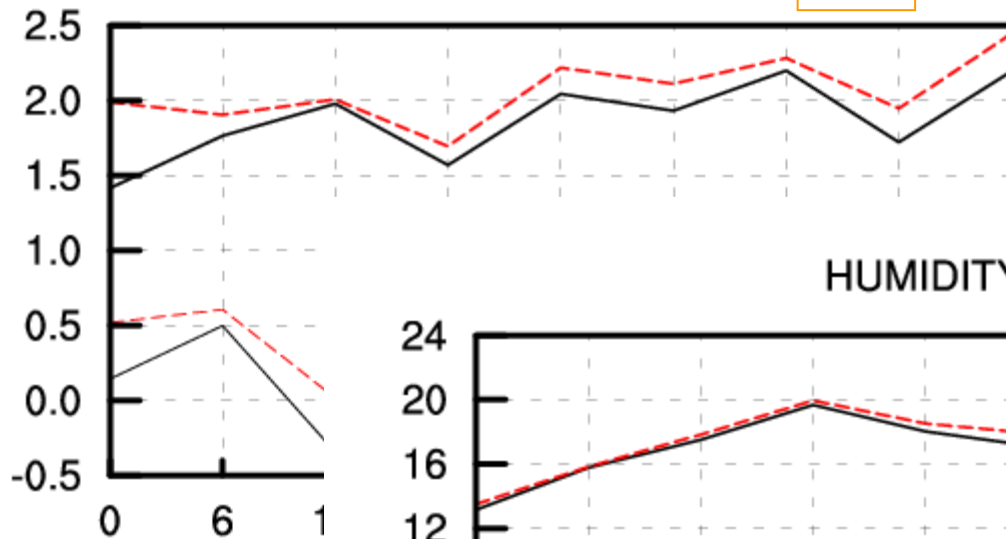
VALÓSZÍNŰSÉGI (EPS) ELŐREJELZÉS

**VESZÉLYT HORDOZÓ JELENSÉGEK PONTOSÍTÁSA
A SZÉLSŐSÉG NAGYSÁGRENDEJE, ILLETVE A
TÉRBELI ÉS IDŐBELI LOKALIZÁCIÓ TEKINTETÉBEN
(Kb. 2 nappal az esemény várható bekövetkezése előtt)**

ÉK ECMWF SZISZTEMATIKUS ÉS KÖZÖSSÉGEK (ECMWF TÁRS)

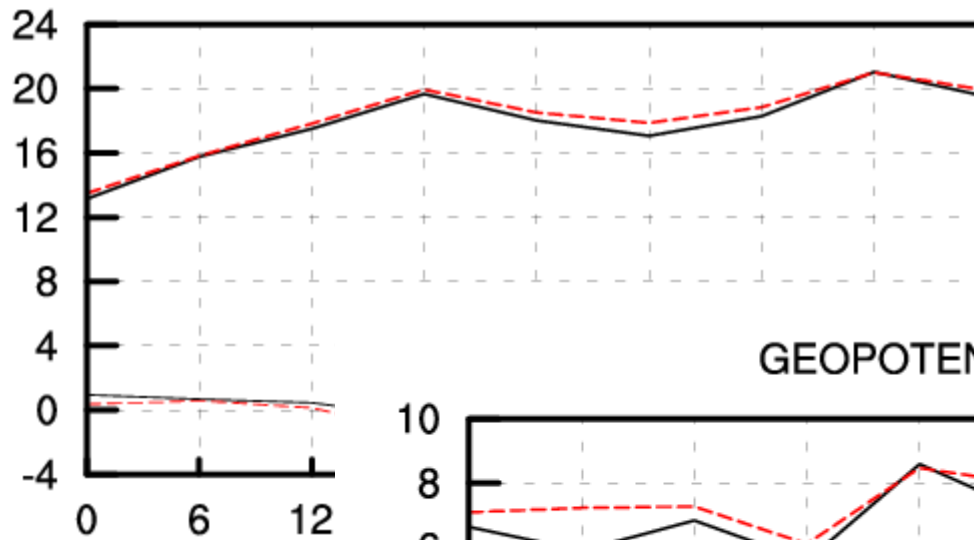
TEMPERATURE

2m

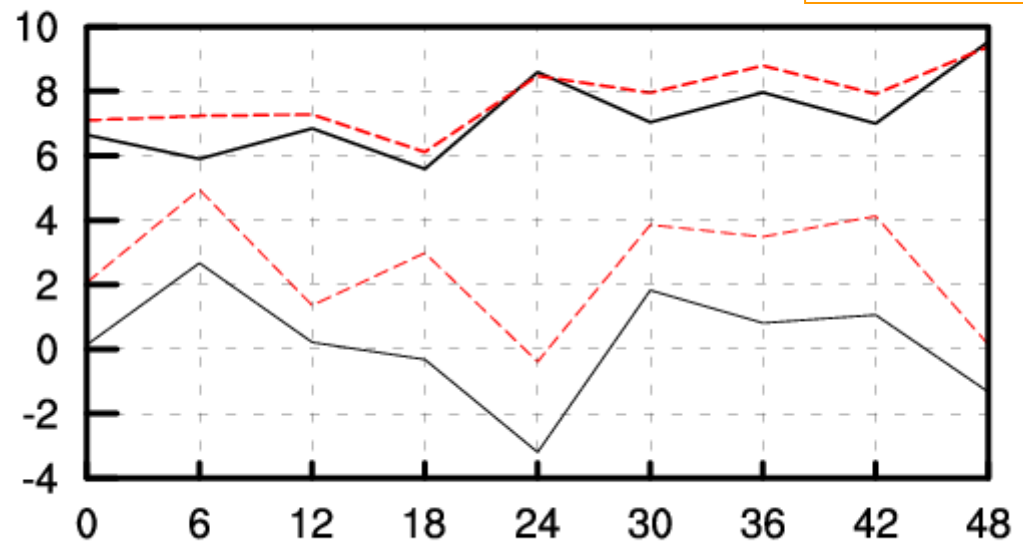
HUMIDITY

850 hPa

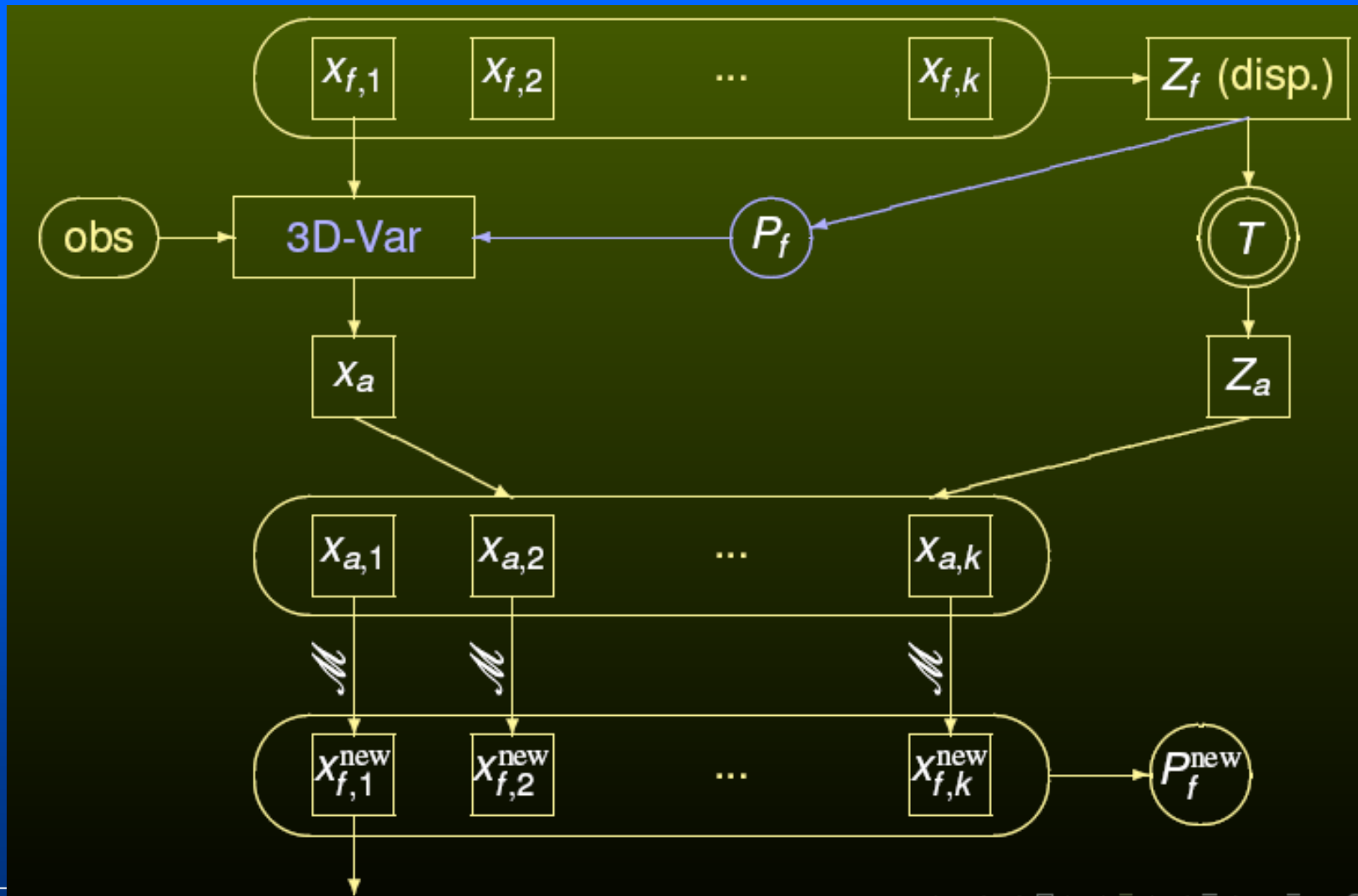

GEOPOTENTIAL

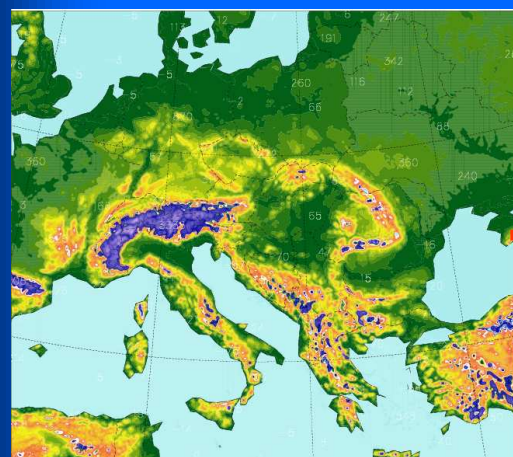
700 hPa

ENSEMBLE TRANSFORM KALMAN SZŰRŐ (ETKF)

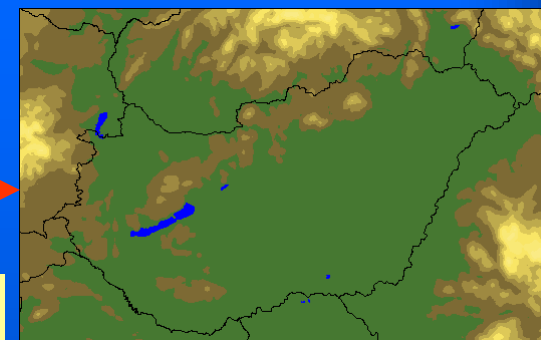

AZ EGYSÉGES ELŐREJELZŐ RENDSZER ELEMELI: ULTRA-RÖVIDTÁVÚ SZEGMENS (BUDAPEST, NAPONTA NYOLCSZOR)

ALADIN
határfeltételek

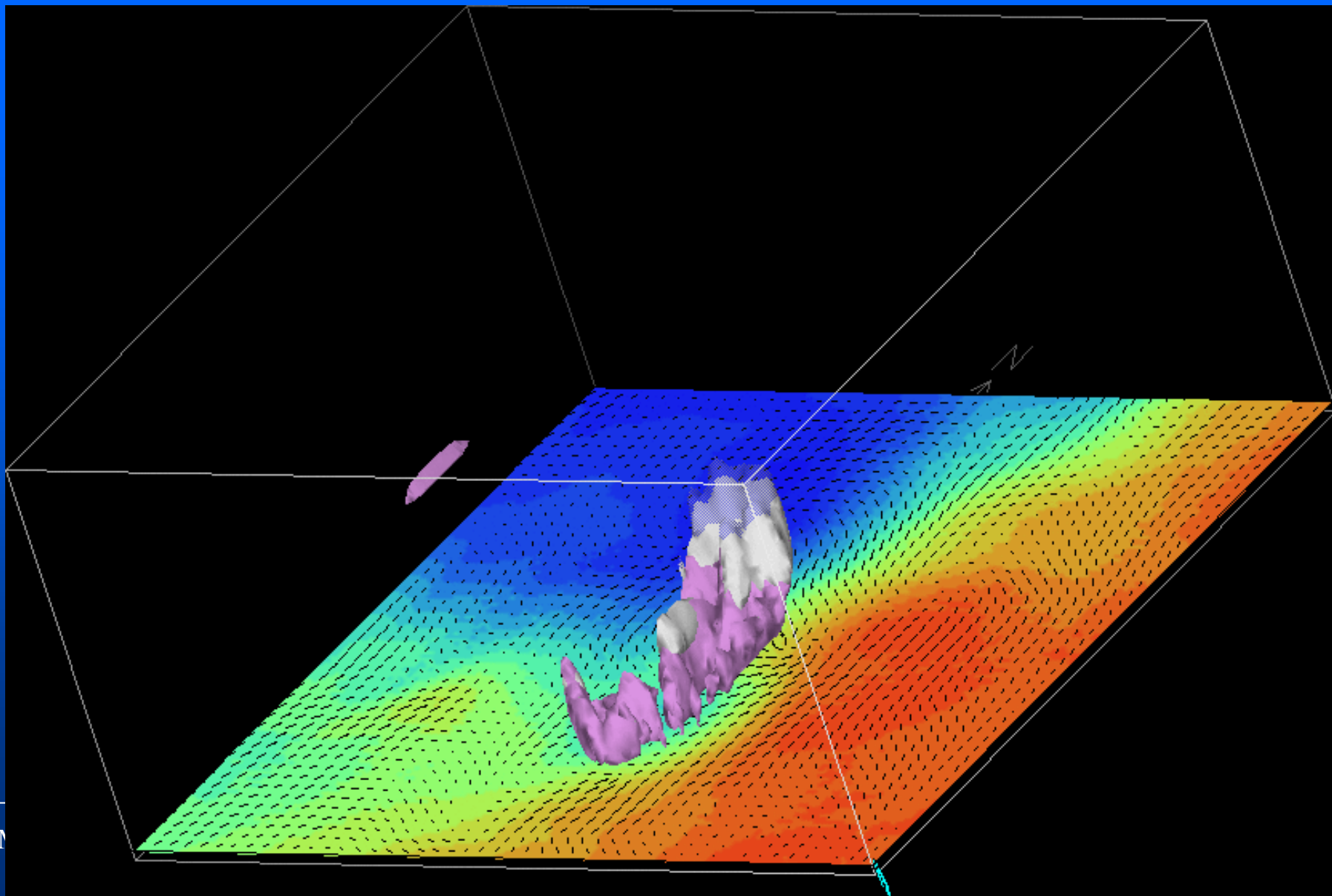
Ultra-rövidtávú előrejelző
rendszer (AROME)

**VESZÉLYT HORDOZÓ JELENSÉGEK TELJES TÉRBELI
ÉS IDŐBELI PONTOSÍTÁSA**

(Kb. 12-24 órával az esemény várható bekövetkezése előtt)

NEM-HIDROSZTATIKUS MODELLEZÉSE: ZIVATAROK

ÖSSZEFOGLALÁS, KITEKINTÉS

ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK (1)

- Az időjárás (és az éghajlat) előrejelzésében a numerikus modellek nélkülözhetetlenek
- A kategorikus előrejelzéseket kiegészíteni szükséges valószínűségi információkkal (együttes előrejelzések növekvő szerepe)
- A modellek folyamatos fejlesztése elengedhetetlen (nemzetközi projekteken való részvétel fontos a szükséges munkaerő biztosítására)
- A numerikus modellek fejlesztése komoly szakértelmet igényel a megfelelő egységes és konzisztens rendszer létrehozása érdekében
- Az ingyenesen elérhető „fekete-doboz típusú” modellek alkalmazása felhasználóbarát, de korlátozott eredményekkel kecsegtet

ÖSSZEFOGLALÁS, KÖVETKEZTETÉSEK (2)

- Az egységes időjárási (és éghajlati) előrejelző rendszer számos eleme már rendelkezésre áll (a többi fejlesztése fontos és szükséges!!) az Országos Meteorológiai Szolgálatnál
- A numerikus modellek fejlesztéséhez és alkalmazásához szükséges infrastruktúrát (nagy teljesítményű számítógépek, megfigyelések, távközlés stb.) és humán erőforrást biztosítani szükséges a teljes egységes és konzisztens rendszer kiépítéséhez
- Ma, Európában legalább 22 ország a fentiekhez hasonló alapokon képzei el az időjárás előrejelzését megalapozó numerikus prognosztikai tevékenységét (ALADIN és HIRLAM tagországok)

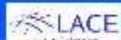
SRNWP Consortia in Europe

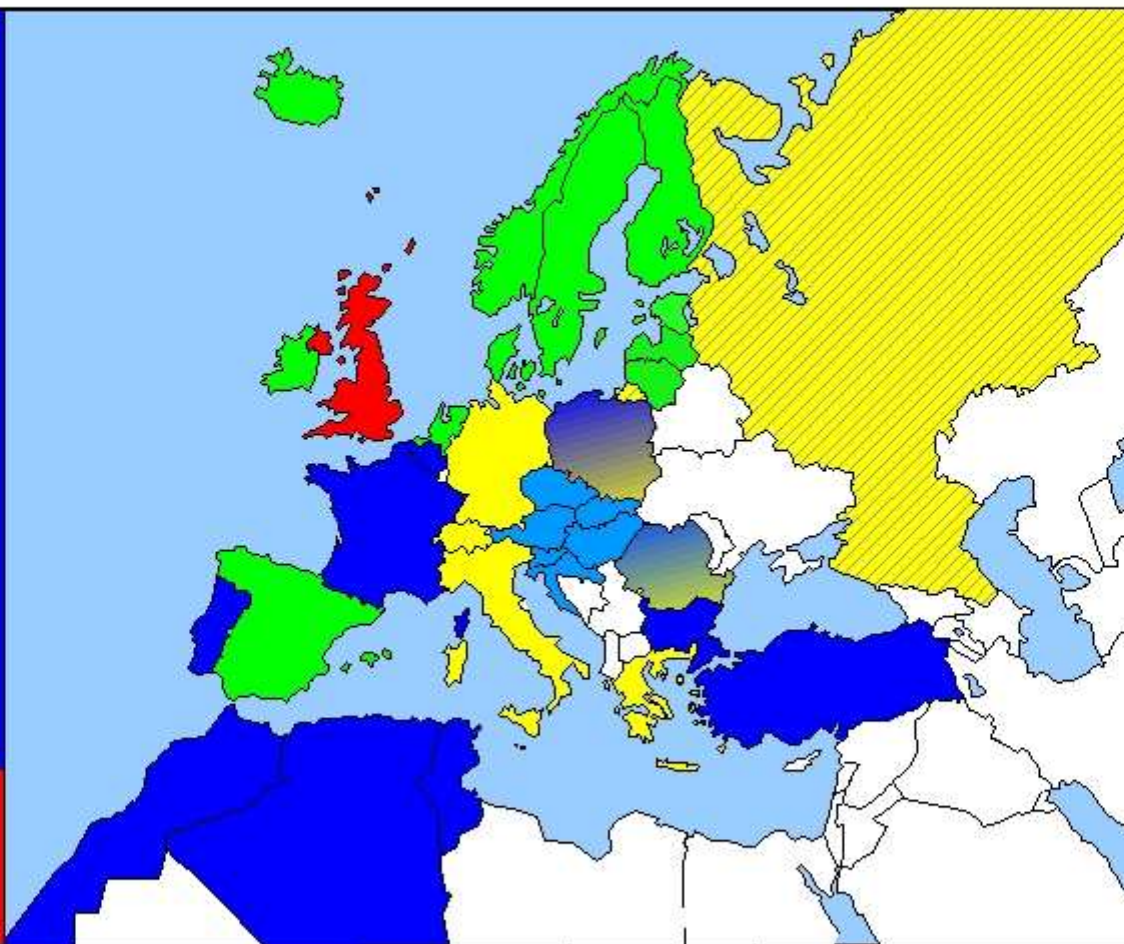
ALADIN

Algeria
Belgium
Bulgaria
France
Morocco
Poland
Portugal
Tunisia
Turkey

Austria
Croatia
Czech Rep.
Hungary
Romania
Slovakia
Slovenia

UKMO
United Kingdom

HIRLAM

Denmark
Estonia
Finland
Iceland
Ireland
Netherlands
Norway
Spain
Sweden
(Latvia)
(Lithuania)

COSMO

Germany
Greece
Italy
Poland
Romania
Switzerland
(Russia)

***Köszönöm szépen a
figyelmet!***